

Cesta k české národní strategii otevřeného přístupu k vědeckým informacím

**Otevřené repozitáře
Brno, 7. 6. 2016**

Jiří Kotouček

Nevyhovující systém vědeckého publikování, krize časopisů

- Systém neměnný od 17. století - články v recenzovaných časopisech nabízených za předplatné
- Systém hodnocení zohledňující prestiž periodika
- Oligopolizace vydavatelů
- **Ceny rostoucí** výrazně rychleji než inflace → omezení dostupnosti
- Nedostatečná **rychlost** komunikace
- Týká se **výzkumu financovaného z veřejných zdrojů**
- Sdílení mezi vědci navzájem
- Případy „pirátských“ stránek s vědeckými články

Dostupné z: <http://sci-hub.cc/>

Vznik hnutí open access

- Změna v paradigmatu přístupu k vědeckým informacím
- Využít moderních komunikačních technologií → **online ihned všem** dostupné informace
- 3 dokumenty:
 - *Budapest OA initiative* (2002)
 - *Bethesda Statement on OA* (2003)
 - *Berlin Declaration* (2003) → podpis stovek výzkumných organizací z celého světa, mj. GA ČR (2008), AV ČR (2008), MU (2010)

Otevřený přístup na úrovni EU

- Od roku 2004 studie mající za cíl zlepšit šíření výzkumných informací
- Otevřený přístup se postupně objevuje v řadě významných dokumentů:
 - *Digitální agenda pro Evropu*
 - *Výzkum a inovace jako zdroje obnoveného růstu*
 - *Posílené partnerství Evropského výzkumného prostoru pro excelenci a růst*
 - *Cesta za lepším přístupem k vědeckým informacím: Jak zvýšit přínosy veřejných investic do výzkumu*

Doporučení Komise ze dne 17. července 2012 o přístupu k vědeckým informacím a jejich uchovávání (2012/417/EU)

- EK přímo doporučuje členským státům, aby zajistili vytvoření národních politik otevřeného přístupu s jasně s stanovenými cíli a ukazateli, které zajistí, že **recenzované publikace z veřejností financovaného výzkumu** budou OA
- Státy mají zavést mechanismy, které zajistí, že národní poskytovatelé podpory budou vyžadovat OA
- OA má být pozitivně zohledněno **v systému hodnocení** vědy
- Státy mají zajistit dostupnost důležitých **výzkumných dat** z veřejností financovaného výzkumu
- Státy mají zajistit **infrastrukturu** pro uchovávání a sdílení informací

- **Povinnost** ve vztahu k recenzovaným vědeckým článkům
- Možná **zelená** (autoarchivace) i **zlatá** (otevřený časopis) cesta
- Povinnosti:
 - Vždy **uložit do repozitáře** (dle výběru) vč. metadat (a podkladových dat – best effort) k datu publikace
 - Zpřístupnit – zelená cesta – 6/12 měsíců (zlatá – ihned) vč. metadat
- Finance – náklady na zlatou cestu (APC) jsou uznatelné

Copyright graffiti by opensource.com, available from
<https://www.flickr.com/photos/opensourceway/5537457973/> under
CC BY-SA 2.0 generic license

- Pilotní program (ORDP) – do 2017
- Identifikované oblasti (výzvy) jsou součástí
- **Možnost vystoupit (opt-out)**
 - Ochrana IP
 - Ochrana osobních údajů
 - Bezpečnost atd.
- Možnost dobrovolně se zúčastnit
- **Data Management Plan (DMP)** – 1. verze jako deliverable cca v 6. měsíci

```
010010100010100100
010101100100100101
100010011101010100
101001001001010001
001001010000101001
101010110100010100
001010001010011000
001010011010100001
000001010100110100
010010100010100100
010101100100100101
100010011101010100
101001001001010001
001001010000101001
101010110100010100
001010001010011000
001010011010100001
000001010100110100
010010100010100100
010101100100100101
100010011101010100
101001001001010001
001001010000101001
101010110100010100
001010001010011000
001010011010100001
000001010100110100
010010100010100100
```


- Komplexní agenda EU směrem k větší otevřenosti vědy veřejnosti
 - Informace o vědě
 - Participace veřejnosti
 - Otevřená recenzní řízení
 - OA atd.
- **Amsterdam Call for Action on Open Science**
 - Soubor opatření, která mají za cíl pomoci realizovat závazky otevřené vědy (hodnocení, TDM, alternativní modely publikování,...)

Pried open tin can marked "science,, by
Judy Breck, available from
<https://www.flickr.com/photos/goldenswamp/2790586184> under CC BY-SA 2.0
generic license

Rada pro konkurenceschopnost (COMPET) 27. 5. 2016

- Plný OA do 2020
- FAIR access to data
- TDM

Závěry Rady:

<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9526-2016-INIT/en/pdf>

Competitiveness (Internal Market, Industry, Research, and Space) Council,
Public session by European Union, available from
<http://video.consilium.europa.eu/en/webcast/60896c27-fa15-4dca-a5f5-7e5a62027609>

Rada pro výzkum, vývoj a inovace

- Otevřený přístup (Open Access) k publikovaným výsledkům výzkumu financovaného z veřejných zdrojů v ČR (2/2014)
 - **Závazek vytvořit národní OA strategii**
 - Poskytovatelé podpory mají vyžadovat OA
 - Příjemci mají vytvořit jasné institucionální politiky OA

Předseda Rady pro reformu vysokoškolského vzdělávání
profesor by Rudolf Haňka, Martin Divíšek/Deník, available
from
http://www.denik.cz/galerie/foto.html?mm=praha_rudolf_hanka_profesor

Akční plán ČR Partnerství pro otevřené vládnutí 2016 - 2018

- Závazek 4.2.3 **Vytvoření Národní strategie otevřeného přístupu k vědeckým informacím na léta 2017–2020**
- Gestorem místopředseda vlády pro VVI
- Závazek definování a zavedení jasné strategie pro OA navazující na usnesení RVVI
- Vliv na mj.:
 - podporu budování institucionálních repozitářů,
 - podporu uchovávání výzkumných dat,
 - podporu zveřejňování výsledků výzkumu v otevřených časopisech nebo repozitářích ze strany výzkumných pracovníků

- **Infrastruktura**

- Repozitáře pro publikace má většina univerzit a výzkumných institucí
 - nejsou většinou využívány pro OA
- Repozitáře pro data – mnohem náročnější udržovat – práce s velkými datovými objemy (pilotní program CESNET, VUT Brno), garance?

- **Právní prostředí**

- OA realizován prostřednictvím **veřejných licencí** (nejčastěji Creative Commons) je v souladu s českým právním řádem
- Ale **nemožnost vzdát se** autorských práv (ne CC0)

Příprava národní OA politiky I.

- Na konci roku 2015 svolána **expertní skupina v TC AV ČR** (JUDr. Jana Kratěnová – national point of reference for OA)
- Od počátku koordinace s MŠMT a Úřadem vlády
- Výchozí motivací je snaha dohnat pokračující trendy v oblasti šíření vědeckých informací; nejen u vyspělých států
- Čeští vědci mají povinnost k OA jen ve vztahu k H2020 → **snaha o sjednocení**
- Výchozí dokumenty:
 - OA politika H2020, Slovinska, Dánska
 - Doporučení EK a RVVI

Příprava národní OA politiky II.

- Obsah

- Naplnění závazku RVVI
- Pravidla vycházející z úpravy **H2020**
- Klíčové – kompatibilita infrastruktury – návaznost na **IS VaVaI**, návaznost na **hodnocení**
- Debata
 - Podpora hybridních časopisů
 - Otevřený přístup k výzkumným datům

- **Předpokládaný harmonogram**

- předložení vládě v létě 2016 (předpoklad projednání a přijetí do konce roku 2016)
- pak implementace na široké úrovni (i za podpory OP VVV)

Technologické centrum AV ČR
Ve Struhách 27, 160 00 Praha 6
www.tc.cz www.h2020.cz

oa@tc.cz

Jiří Kotouček

kotoucek@tc.cz

Jana Kratěnová

kratenova@tc.cz
